

Emīlijas Soidas akadēmiskā darbība un zinātniskais mantojums

Academic work and scientific legacy of Emīlija Soida

Sarma Kļaviņa

E-pasts: sarmak@latnet.lv

Dr. philol. Emīlija Soida (1924–1989) ir viena no pēckara latviešu valodniecības kariatīdēm – viņa izveidoja un trīsdesmit četrus gadus Latvijas Valsts universitātē docēja mūsdienu latviešu literārās valodas morfoloģijas kursu, un lika pamatus vārddarināšanai kā patstāvīgai latviešu valodniecības nozarei. Jūlijs Kārklīšs, Emīlija Soida, Marta Rudzīte un Alīse Laua bija pirmie pēckara valodnieki, kas 20. gs. 50. gadu sākumā izstrādāja un aizstāvēja disertācijas un ieguva zinātnisko grādu latviešu valodniecībā.

Rakstā aplūkota E. Soidas daudzpusīgā darbība Latvijas Universitātes Latviešu valodas katedrā un Vēstures un filoloģijas fakultātē no 1953. līdz 1989. gadam. To veidoja pedagoģiskais darbs un ar to saistītie zinātniskie pētījumi latviešu valodas morfoloģijā un vārddarināšanā, vispārīgajā valodniecībā, īpaši lingvistiskās domas vēsturē, kā arī katedras vadītājas (1976–1987) un prodekānes (1955–1961) pienākumi. Apcerē dots arī ieskats E. Soidas publicēto darbu bibliogrāfijā: zinātniskajās publikācijās un sagatavotajās mācību grāmatās, un mācību līdzekļos augstskolai un vidusskolai.

Atslēgvārdi: morfoloģija, vārddarināšana, vispārīgā valodniecība, Latvijas Universitāte, Latviešu valodas katedra.

Filoloģijas zinātņu kandidāte (mūsdienu terminoloģijā – filoloģijas doktore) docente Emīlija Soida ir viena no kariatīdēm, kas pēc Otrā pasaules kara veidoja, savos plecos cēla un turēja kādu latviešu valodniecības apakšnozari. Alīses Lauas plecos bija fonētika un leksikoloģija, Martas Rudzītes – dialektoloģija un vēsturiskā gramatika, Artura Ozola – literārās valodas vēsture, Jūlija Kārklīņa – sintakse, bet Emīlijas Soidas ziņā bija morfoloģija un vārddarināšana.

E. Soidas akadēmiskā darbība – tie ir gandrīz četri gadu desmiti Latvijas (Valsts) Universitātē – no 1950. gada līdz mūža beigām 1989. gadā, Trešās atmodas laikā (LUA, 7. apr., 9221. l.).

1. Studijas un akadēmiskās gaitas sākums

E. Soida, ar izcilību absolvējusi Ludzas vidusskolu, pirmajā pēckara rudenī, 1945. gadā, Latvijas Universitātē sāka studēt latviešu valodu un literatūru. Atceroties studiju gadus, E. Soida atzina, ka sirdi un prātu toreiz saviļņojušas prof. Jāņa Alberta Jansona lekcijas par latviešu folkloru, prof. Jāņa Endzelīna lekcijas latviešu valodniecībā un prof. Roberta Pelšes mākslas vēstures lekcijas.

Diplomdarbā E. Soida aprakstīja Viļānu izloksni (LVA, 1340. f., 30. apr., 7. l., 95. lp.), un tā sākotnējais vadītājs bija prof. J. Endzelīns. Bet 1950. gada aprīlī sākumā profesoru no darba universitātē atbrīvoja par atteikšanos pieņemt antizinaīnisko, taču par marksistisku pasludināto akadēmiķa Nikolaja Marra mācību. Tad E. Soidas diplomdarba vadību nācās pārņemt lektoram Pēterim Kļaviņam. Studijas E. Soida beidza 1950. gada jūnijā, tieši tad, kad Padomju Savienības valodniecībā notika radikālas pārmaiņas: maijā laikrakstā „Pravda” sākās diskusija par stāvokli valodniecībā, 20. jūnijā rakstu publicēja valsts lielākā autoritāte Josifs Staļins un sagrāva līdz šim valdījušo marrismu.

Šī krasā pagrieziens laikā studijas beigušo E. Soidu uzņēma aspirantūrā (LVA, 1340. f., 30. apr., 7. l., 128. lp.), lietojot mūsdienu terminoloģiju, – doktorantūrā. Pēc lielām pārdomām vēlāk tika izraudzīts zinātņu kandidāta disertācijas temats – „Vārdkopas jaunlatviešu publicistikajos darbos („Pēterburgas Avīzēs”). Tā vadība bija jāuzņemas tikko 1950. gada maijā filoloģijas zinātņu kandidāta grādu folkloristikā ieguvušajam un prof. J. Endzelīna vietā par Latviešu valodas katedras vadītāja pienākumu izpildītāju ieceltajam lektoram Arturam Ozolam.

Latviešu valodniecībā jēdziens *vārdkopa* tolaik vēl bija svešs, tāpēc aspirante patstāvīgi apguva gan valodniecības teoriju, gan valodas materiāla pētīšanas un aprakstīšanas praksi. Disertācijas izstrādes gaitā veidojās E. Soidas turpmākās darbības iezīmes – viņai piemītošā interese par lingvistiskās domas vēsturi, kā arī vēlme pacelties pāri empīriskajam valodas faktu aprakstam, meklēt procesus vispārīgās likumsakarības un teorētisko pamatu.

E. Soida sava pētījuma 618 mašīnraksta lappusēs (Soida 1954) ir devusi sistēmisku „Pēterburgas Avīžu” valodā lietoto vārdkopu analīzi pēc to komponentiem, bet ievadodaļu ir veltījusi vārdkopu teorijas attīstības apskatam krievu un latviešu gramatikās, sākot ar Mihaila Lomonosova krievu gramatiku (1757), Augusta Bīlenšteina latviešu gramatiku (1863–1864) un indoeiropiešu valodu salīdzināmajām gramatikām līdz 20. gs. 50. gadu latviešu un krievu gramatikām.

1954. gada 12. jūnijā E. Soida disertāciju sekmīgi aizstāvēja LU Filoloģijas fakultātes padomes sēdē (LVA, 1340. f., 3. apr., 172. l., 84.–94. lp.). Oficiālais recenzents, Tartu Universitātes profesors Pauls Arisla slavēja disertanti par erudīciju un lietpratību. Otrs recenzents, jaunais zinātņu kandidāts Jūlijs Kārklīņš, kas 1953. gada februārī pats bija aizstāvējis disertāciju par vienkopas teikumu tipiem, augstu vērtēja E. Soidas izstrādāto vārdkopu tipoloģiju. Tajā pašā padomes sēdē kandidāta disertāciju par Ziemeļvidzemes izloksnēm aizstāvēja arī Marta Rudzīte, bet 1954. gada oktobrī disertāciju „Mūsdienu latviešu literārās valodas fonētiski fonoloģiskā sistēma” (zinātniskais vadītājs arī prof. P. Ariste) aizstāvēja Alīse Laua. Šie jaunie valodnieki bija pirmie zinātņu kandidāti, resp., doktori, pēckara latviešu valodniecībā, un viņiem turpmāk bija aktīvi jāpiedalās pēckara Latvijas valodniecības veidošanas procesā. Ieguvuši zinātnisko grādu, viņi varēja būt par nākamo zinātņu kandidātu disertāciju oficiālajiem recenzentiem. Piem., E. Soida jau 1955. gada maijā recenzēja Mildas Lepikas disertāciju „Noliegto pārejošo verbu objekta locījums latviešu literārajā valodā” (zinātniskais vadītājs prof. J. Endzelīns) un 1956. gada novembrī Antonijas Ahero disertāciju „Saliktie īpašības vārdi mūsdienu latviešu valodā”, ko bija vadījis prof. P. Ariste (LVA, 2370. f., 1. apr., 110. l.).

2. Pedagoģiskais darbs un zinātniskā pētniecība

E. Soida strādāja LU Latviešu valodas katedrā no 1953. gada 1. oktobra līdz savai aiziešanai mūžībā 1989. gada 5. decembrī, tātad trīsdesmit sešus gadus. Vecākās pasniedzējas, vēlāk docentes E. Soidas kursi bija mūsdienu latviešu literārās valodas morfoloģija un vārddarināšana, vispārīgā valodniecība, īpaši valodniecības vēsture, ievads valodniecībā. Katru gadu E. Soida gādīgi vadīja un rūpīgi recenzēja daudzus kursa darbus un diplomdarbus.

1953. gada oktobrī un novembrī jaunā pasniedzēja mācīja arī praktisko latviešu valodu krievu studentiem, līdz stājās spēkā PSRS Kultūras ministrijas Augstākās izglītības pārvaldes 1953. gada 25. jūlija pavēle, ar kuru latviešu valodai tika noteikts neobligāta priekšmeta statuss. Tādējādi samazinājās mācībspēku slodze un E. Soida kļuva par vecāko pasniedzēju, kas strādāja pusslodzi (LUA, 7. apr., 9221. l., 16. lp.).

E. Soida izveidoja un trīsdesmit četrus gadus docēja mūsdienu latviešu valodas morfoloģijas kursu. Apmēram pāris tūkstoši latviešu valodas un literatūras nodaļas studentu, arī pašreizējie latviešu valodniecības profesori, zināšanas par latviešu valodas morfoloģiju ir guvuši no doc. E. Soidas. Protams, sagatavot mūsdienu latviešu literārās valodas morfoloģijas kursu bija iespējams, pētot šīs valodas apakšsistēmas vienības, to savstarpējās attiecības un funkcionēšanu. E. Soida iedziļinājās gramatiskā kategoriju būtībā un izpausmēs, vienmēr respektēja gramatiskās formas un nozīmes vienību, kā arī analīzes aspektu (sinhronija vai diahronija). To apliecina E. Soidas publicēto darbu saraksts, ko sagatavojuši LU Akadēmiskās bibliotēkas bibliogrāfe Liāna Langrāte par godu valodnieces 75. gadadienai (Langrāte 2000, 236–242).

Iegūtā pedagoģiskā un pētnieciskā darba pieredze mudināja E. Soidu 20. gs. 60. gados diferencēt morfoloģijas izpētes objektus (morfēma, vārds, vārdforma) un apzināties morfēmiskās, formveidošanas jeb morfoloģiskās un vārddarināšanas analīzes īpatnības. Pakāpeniski E. Soida arvien vairāk pievērsās vārddarināšanas sistēmas izpētei. Zinātniskajos rakstos, sākot ar 1969. gadu, viņa piedāvāja vārddarināšanas teorētisko koncepciju un pirmoreiz latviešu valodniecībā raksturoja sinhroniskas un sistēmiskas vārddarināšanas analīzes būtību un atšķirības, formulējot pamatjēdzienus: motivācija, derivatīvā nozīme, vārddarināšanas tips, modelis un skaidrojot formas un nozīmes vienību respektējošas analīzes principus (Soida 1969b, 43–52; Soida 1970, 75–94). Šī koncepcija bija veidojusies gan čehu valodnieka Miloša Dokulila monogrāfijas „Tvoření slov v češtině” (*Miloš Dokulil* 1962), gan krievu valodnieku Jeļenas Kubrjakovas (*Elena Kubrjakova* 1965), Igora Uluhanova un Vladimira Lopatina darbu (*Igor' Uluhanov, Vladimir Lopatin* 1969) ietekmē.

Materiālo bāzi latviešu vārddarināšanas izpētei – latviešu valodas inverso vārdnīcu – E. Soida izstrādāja kopā ar katedras kolēģi Sarmu Kļaviņu: 1970. gadā 500 eksemplāru metienā tika publicēta šī latviešu leksikogrāfijā vēl nepazīstamā tipa vārdnīca (Soida, Kļaviņa 1970). Baltijā tā bija pirmā inversā vārdnīca, bet pasaulē – viena no pirmajām divdesmit šā tipa vārdnīcām. Pirmais izdevums kļuva par bibliogrāfisku retumu, bet interese par to bija liela, tāpēc *Dr. philol.* S. Kļaviņa sagatavoja otro, papildināto un laboto izdevumu (Soida, Kļaviņa 2000).

Tātad 1970. gadā E. Soidai bija gan teorētiskā koncepcija, gan valodas materiāls, lai aprakstītu latviešu valodas vārddarināšanas sistēmu. Septembrī viņa ieguva vecākās zinātniskās līdzstrādnieces statusu diviem gadiem jeb, runājot mūsdienu terminoloģijā, pirmshabilitācijas atvaļinājumu. Intensīvais darbs vainagojās ar disertācijas „Vārddarināšanas sistēma mūsdienu latviešu literārajā valodā” manuskriptu apmēram 600 mašīnraksta lappusēs. 1972. gada novembrī Latviešu valodas katedra to apsprieda un ieteica aizstāvēšanai (LUA, 7. apr., 9221. l., 44. lp.). Pēc tā laika zinātnisko grādu iegūšanas noteikumiem disertāciju vajadzēja publicēt grāmatā, turklāt arī tulkot krieviski. Taču disertantei nebija laika to darīt, jo vajadzēja atsākt pilnas slodzes pedagoģisko darbu katedrā, un tā pētījums palika npublicēts 37 gadus. Tomēr konferenču referātos, rakstos un lekcijās vairākus būtiskus latviešu valodas vārddarināšanas jautājumus E. Soida aplūkoja ar jauno pieeju un analizēja pēc jauniem principiem. Tā tika aprakstītas galotnes derivatīvās funkcijas (Soida 1976a; Soida 1977), sintaktiskas cilmes atributīvie ģenitīveņi (Soida 1974; Soida 1976b), verbu derivācijas un valences attieksmes (Soida 1985), refleksīvā verba vieta latviešu vārddarināšanas sistēmā (Soida 1972). Daudzas no šīm publikācijām *Dr. philol.* Anna Vulāne ir sakopojusi mūsdienu latviešu literārās valodas vārddarināšanai veltītā hrestomātijā (Hrestomātija mūsdienu latviešu literārās valodas vārddarināšanā 1992, 4–59), 1991. gadā viņa atkārtoti izdevusi arī E. Soidas pētījumu par adverbjiem un adverbēšanos (Soida 1969a).

Atgriezusies pedagoģiskajā darbā, E. Soida atsāka docēt latviešu valodas morfoloģiju, vārddarināšanu un valodniecības vēsturi, kā arī rūpēties par mācību literatūru studentiem, skolotājiem un skolēniem.

3. Administratīvais darbs fakultātē un katedrā

Paralēli pedagoģiskajam un pētnieciskajam darbam E. Soida septiņpadsmit gadus veica arī administratīvo darbu: 6,5 gadus (1955–1961) bija Vēstures un filoloģijas fakultātes prodekāne, 10,5 gadus (1976–1987) Latviešu valodas katedras vadītāja.

Par fakultātes prodekāni jaunā zinātņu kandidāte kļuva 1955. gadā, kad, reorganizējot republikas augstskolas, ļoti paplašinājās LU Vēstures un filoloģijas fakultāte. 1955. gadā tajā tika iekļauta Rīgas Pedagoģiskā institūta Vēstures nodaļa, 1958. gadā – šī institūta Valodas un literatūras fakultāte, bet 1960. gadā – Daugavpils Pedagoģiskā institūta Latviešu valodas un literatūras nodaļa. Šajā periodā, darbojoties fakultātes vadībā, nebija iespējams sistemātiski strādāt zinātnisko darbu un celt savu mācībspēka kvalifikāciju. E. Soida atkārtoti lūdza LU rektoru: „[...] pašreiz mans lielākais lūgums ir atbrīvot mani no dekāna vietnieka pienākumiem [...]” (LUA, 7. apr., 9221. l., 32. lp.) Pēc šī lūguma apmierināšanas 1961. gadā E. Soida varēja aizrautīgi pievērsties darbam Latviešu valodas katedrā docentes amatā, taču 1976. gada 1. septembrī viņai atkal nācās uzņemties administratīvos pienākumus – pārņemt katedras vadību no docentes Alīses Lauas.

Vairāk nekā desmit gadu, t. i., līdz 1987. gada 27. februārim, vadīdama katedru, E. Soida ar lielu atbildību rūpējās par latviešu filoloģijas studiju pilnvērtīgu norisi, par latviešu valodas pētīšanu, mācīšanu un saglabāšanu nākotnei. Lielu uzmanību viņa veltīja mācību literatūras – programmu, mācību grāmatu un mācību līdzekļu – sagatavošanai. 1985. gadā E. Soidas sastādītas un rediģētas iznāca jaunas latviešu

valodas un literatūras specialitātes programmas, bet katedras docētāji šajā periodā publicēja piecas mācību grāmatas un piecpadsmit mācību līdzekļus. Viņa pati piedalījās PSRS Augstākās un vidējās speciālās izglītības ministrijas apstiprinātās vispārīgās valodniecības mācību grāmatas tulkošanā (Koduhovs 1987), latviskojot tās pirmo daļu (*Valodniecības vēsture*). Otro un trešo daļu (*Valodas teorija un Valodniecības metodes*) pārtulkoja šo studiju kursa daļu docētāja S. Kļaviņa. Tulkošanas procesā abas docentes ieguldīja daudz pūļu vispārīgās valodniecības latviešu terminoloģijas radīšanā. Vēl jāpiebilst, ka jau pirms mācību grāmatas tulkošanas E. Soida bija arī izstrādājusi mācību līdzekli valodniecības vēsturē par strukturālisma skolām aizrobežu valodniecībā (Soida 1968).

Būdama katedras vadītāja, E. Soida daudz enerģijas veltīja ikgadējo A. Ozola dienas zinātnisko konferenču plānošanai un rīkošanai. Tās faktiski bija starptautiskas, jo arvien kuplā skaitā pulcēja Latvijas un citzemju valodniekus, piem., 1978. gada konferencē par semantikas problēmām tika nolasīti 72 referāti no daudzām PSRS universitātēm un zinātniskajiem institūtiem.

E. Soidai bija plašas zināšanas un intereses: vēsture, literatūra, mūzika un glezniecība. Lingvistisko literatūru – ap 2000 grāmatu no viņas bagātās mājas bibliotēkas – tuvinieki uzdāvināja toreizējai Filoloģijas fakultātes lasītavai. Šis krājums palīdzēja fakultātē pilnvērtīgi studēt valodniecības vēsturi, vispārīgo valodniecību, morfoloģiju un vārddarināšanu.

Darbu virpulī katedras vadītāja prata saglabāt lielu cilvēcību, emocionalitāti un aizrautību gan attiecībās ar kolēģiem, gan saskarsmē ar studentiem.

4. Emīlijas Soidas atstātais zinātniskais mantojums

E. Soidas akadēmiskā darbība pārtrūka pēkšņi 1989. gada 5. decembrī 65 gadu vecumā. Viņas nozīmīgākais darbs – pētījums par latviešu valodas vārddarināšanas sistēmu – palika mašīnrakstā nepublicēts līdz 2009. gadam.

E. Soidas pēctece, latviešu valodas morfoloģijas pētniece un kursa docētāja *Dr. philol.* Dzintra Paegle, būdama katedras vadītāja (1993–1999), pūlējās iegūt līdzekļus E. Soidas manuskripta izdošanai un rūpējās par tā sagatavošanu publicēšanai. 2009. gadā šis darbs vainagojās ar rezultātu – LU Akadēmiskais apgāds izdeva E. Soidas pētījumu „Vārddarināšana” Dz. Paegles redakcijā (Soida 2009).

20. gs. 70. gados izstrādātais E. Soidas darbs joprojām ir aktuāls un arī lielā mērā novatorisks, jo arī 21. gs. latviešu valodas zinātniskajos aprakstos jādodomā par vārddarināšanas vietu sistēmā un analīzes principiem.

Autorkolektīva krājumā „Latviešu valoda”, ko izdevusi Valsts valodas komisija un sastādījis tās priekšsēdētājs, angļu leksikoloģijas un leksikogrāfijas speciālists *Dr. habil. philol.* prof. Andrejs Veisbergs, patstāvīga vārddarināšanas apraksta nav. Vai tāpēc, ka krājums iecerēts kā „enciklopēdiski populāra grāmata” (Veisbergs 2013, 15)? Tomēr lakonisku ieskatu vārddarināšanā atrodam krājuma morfoloģijas ievadjautājumu iztirzājumā, ko devusi pētniece un pašreizējā kursa docētāja *Dr. philol.* prof. Andra Kalnača (Veisbergs 2013, 47–50).

2013. gadā iznākušajā autoru kolektīva izstrādātajā „Latviešu valodas gramatikā” plašu nodaļu „Vārddarināšana” (Nītiņa, Grigorjevs 2013, 190–299) ir sagatavojusi *Dr. philol.* prof. A. Vulāne, un tās pamatā ir E. Soidas izveidotā

latviešu valodas vārddarināšanas sistēmiskā un sinhroniskā analīze, ko latviešu valodnieki pazīst jau dažus gadus desmitus.

E. Soidu viņas zinātniskajā darbībā arvien interesēja valodniecības teorētiskie jautājumi, īpaši vispārīgā vārddarināšanas teorija. Viņa labi pazina gan pagātnes lingvistu, gan laikabiedru teorētiskās atziņas, galvenokārt ģermāņu un slāvu valodu pētījumos gūtās, savu uzskatu sistēmu viņa veidoja kopsakarā ar tām.

Neapšaubāmi, E. Soidas pētījums „Vārddarināšanas sistēma mūsdienu latviešu literārajā valodā” ir viņas lielākais un nozīmīgākais devums latviešu valodniecībā. Un, tikai pateicoties Dz. Paegles uzņēmībai, pūlēm un pacietībai, šis mašīnraksta manuskripts pēc vairākiem gadu desmitiem tapa par grāmatu un nonāca zinātniskajā apritē. Šo ieguvumu būtiski nemazina arī kļūdas, kas radušās, manuskriptu pārrakstot, un ir palikušas neizlabotas, piem., akadēmiķa Filipa Fortunatova (*Filip Fortunatov*) un profesora Jana Boduēna de Kurtenē (*Jan Baudouin de Courtenay*) uzvārdos, u. c.

2000. gadā publicētajā E. Soidas darbu bibliogrāfijā grāmatu „Vārddarināšana” velti meklēt, jo tā izdota tikai 2009. gadā, t. i., divdesmit gadus pēc autores nāves, bet E. Soidas zinātniskie raksti un mācību līdzekļi studentiem pieminēti jau iepriekš.

Taču E. Soida daudz enerģijas veltīja arī latviešu valodas skolas mācību grāmatu izstrādei. Kopā ar Ilmāru Freidenfeldu, Alfrēdu Jankevicu, Jūliju Kārkliņu, Alīsi Lauu un Ilgu Martinsoni izstrādātā un 1963. gadā publicētā mācību grāmatā 9.–11. klasei līdz 1975. gadam piedzīvoja desmit izdevumus. Turklāt pirms mācību grāmatas klajā laišanas autoru kolektīvs sagatavoja arī palīgļīdzekli vidusskolu skolotājiem. Pēc gadsimta ceturkšņa E. Soida atkal piedalījās mācību grāmatas vidusskolām izstrādē, šoreiz kopā ar Margoni Apini, Ainu Blinkenu, Ilmāru Freidenfeldu, Helgu Grasi, Alīsi Lauu un Martu Rudzīti. Šim mācību līdzeklim bija trīs izdevumi – 1988., 1989. un 1990. gadā. Īpaši jāpiemin J. Kārkliņa, M. Rudzītes un E. Soidas sagatavotā unikālā rokasgrāmata latviešu valodas mācīšanai 11. klasē. Ar nosaukumu „Valodas mācība” 1977. gadā to izdeva grāmatu apgāds „Zvaigzne”. E. Soida šajā grāmatā saistoši izklāstīja 11. klasē mācāmos vispārīgās valodniecības jautājumus: valodas būtība, cilme un attīstība, pasaules valodu klasifikācija, indoeiropiešu valodu saime un baltu valodu grupa, rakstības izcelšanās un attīstība. Lai parādītu valodu radniecību un dotu vielu to salīdzināšanai, E. Soida sagatavoja grāmatai arī interesantu pielikumu – skaņuplati „Valodu paraugi”.

Valodniece un pedagoģe E. Soida devusi arī nozīmīgu ieguldījumu zināšanu izplatīšanā sabiedrībā. Kad notika universālās Latvijas padomju enciklopēdijas gatavošana 10 sējumos (1981–1987), Galvenajai enciklopēdiju redakcijai ļoti noderēja E. Soidas palīdzība. Erudītā zinātniece bija valodniecības nozares zinātniskā konsultante un pati uzrakstīja 50 rakstus par valodniecības vēstures, vispārīgās valodniecības, morfoloģijas un vārddarināšanas jautājumiem.

Tautas izglītībai un dzimtajai valodai bija veltīts E. Soidas darba mūžs, un nozīmīgs ir viņas atstātais zinātniskais mantojums.

Avoti

1. LUA, 7. apr., 9221. l. – Latvijas Universitātes arhīvs, 7. apraksts, Emīlijas Soidas personlieta.
2. LVA, 1340. f., 30. apr., 7. l. – Latvijas Valsts arhīvs, Latvijas Valsts universitātes fonds, 30. apraksts: Filoloģijas fakultāte, 7. lieta: Padomes sēžu protokoli (1946–1950).
3. LVA, 1340. f., 3. apr., 172. l. – Latvijas Valsts arhīvs, Latvijas Valsts universitātes fonds, 3. apraksts: Zinātņu daļa (Disertantu personlietas), 172. lieta: Emīlija Soida.
4. LVA, 2370. f., 1. apr., 110. l. – Latvijas Valsts arhīvs, LPSR ZA Valodas un literatūras institūta fonds, 1. apraksts, 110. lieta: Zinātniskās padomes sēžu protokoli (1956. gada 2. pusgads).

Literatūra

1. Dokulil, Miloš. 1962. *Tvoření slov v češtině. I. Teorie odvozování slov*. Praha: Akademia.
2. *Hrestomācija mūsdienu latviešu literārās valodas vārdarināšanā*. 1992. Vulāne, Anna (sast.). Rīga: Latvijas Universitāte.
3. Kubrjakova, Elena. 1965. *Chto takoe slovoobrazovanie*. Moskva: Nauka.
4. Langrāte, Liāna. 2000. Emīlijas Soidas darbu bibliogrāfija. *Baltu filoloģija. IX. LU Zinātniskie raksti*. 625. Rīga: Latvijas Universitāte.
5. Lopatin, Vladimir, Uluhanov, Igor'. 1969. K sootnosheniju edinic slovoobrazovaniya i morfologii. *Jediny raznyh urovnej grammaticeskogo stroja jazyka*. Moskva: Nauka.
6. Nītiņa, Daina, Grigorjevs, Juris (red.). 2013. *Latviešu valodas gramatika*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts.
7. Soida, Emīlija. 1954. *Vārdkopas jaunlatviešu publicistiskajos darbos („Pēterburgas Avīzēs”)*. Filoloģijas zinātņu kandidāta disertācija. Rīga: Latvijas Valsts universitāte (manuskripts LU Akadēmiskajā bibliotēkā).
8. Soida, Emīlija. 1968. *Galvenās strukturālisma skolas aizrobežu valodniecībā*. Mācību līdzeklis. Rīga: Latvijas Valsts universitāte.
9. Soida, Emīlija. 1969a. *Adverbs un adverbēšanās mūsdienu latviešu valodā*. Mācību līdzeklis. Rīga: Latvijas Valsts universitāte.
10. Soida, Emīlija. 1969b. Forma un nozīme mūsdienu latviešu valodas vārdarināšanas sistēmā. *Vārdarināšanas problēmas mūsdienu valodniecībā*. Zinātniskās konferences [5. Artura Ozola diena] materiāli. Rīga: Latvijas Valsts universitāte, 43–52.
11. Soida, Emīlija. 1970. Vārdarināšanas analīzes principi mūsdienu valodniecībā un valodā. *Latviešu valodas un literatūras problēmas*. Liepājas Valsts pedagoģiskā institūta rakstu krājums. Rīga: Zvaigzne, 75–94.
12. Soida, Emīlija, Kļaviņa, Sarma. 1970. *Latviešu valodas inversā vārdnīca*. [1. izdevums]. Rīga: Latvijas Valsts universitāte.
13. Soida, Emīlija. 1972. Refleksīvais verbs latviešu valodas vārdarināšanas sistēmā. *Valodniecība. Folkloristika. Metodika*. Zinātniskās konferences [8. Artura Ozola diena] tēzes. Rīga: Latvijas Valsts universitāte, 33–37.

14. Soida, Emīlija. 1974. Ģenitīveņi. *Latviešu valodas kultūras jautājumi*. 10. Rīga: Avots, 114–128.
15. Soida, Emīlija. 1976a. Galotnes funkcijas latviešu valodas vārddarināšanas sistēmā. *LPSR ZA Vēstis*. Nr. 12, 103–112.
16. Soida, Emīlija. 1976b. Sintaktiskas cilmes atributīvie ģenitīveņi. *Valodas sistēma*. LVU Zinātniskie raksti, 259, 148–210.
17. Soida, Emīlija. 1977. Galotnes derivatīvās funkcijas latviešu valodā. *Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Vēstis*. Nr. 2, 109–121.
18. Soida, Emīlija. 1985. Verbu derivācijas un valences attieksmes. *Baltu valodas senāk un tagad*. Rīga: Zinātne, 160–166.
19. Soida, Emīlija, Kļaviņa, Sarma. 2000. *Latviešu valodas inversā vārdnīca*. 2. izdevums. Rīga: RaKa.
20. Soida, Emīlija. 2009. *Vārddarināšana*. Paegle, Dzintra (red.). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
21. Veisbergs, Andrejs (red.). 2013. *Latviešu valoda*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.

Summary

Dr. philol. Emīlija Soida (1924–1989) is one of the caryatids of the post-war Latvian linguistics. She established a morphology course of Latvian literary language at the University of Latvia and gave the lectures of this course herself for thirty four years, as well as laid the foundation for word-formation as a permanent branch of Latvian linguistics.

Jūlijs Kārklīšs, Emīlija Soida, Marta Rudzīte and Alīse Laua were the first linguists of the post-war era, who at the beginning of the 50-ties of the 20th century produced and defended dissertations and obtained academic degree in Latvian linguistics.

The article outlines the versatile activities of Soida within the Department of Latvian Language and the Faculty of History and Philology of the University of Latvia from 1953 till 1989. Those included research of the morphology and word formation of Latvian language, acquisition of general linguistics, in particular, history of linguistic thought, as well as the responsibilities of the Head of Department (1976–1987) and the Deputy Dean of the Faculty (1955–1961). The article provides an insight into the bibliography of the works published by Soida: academic publications, textbooks and study aids for university and secondary school.